

OBSAH

Úvod 5

I. MEZI REFORMAMI A REVOLUCÍ

1. Rozpory ve světě mocných 12

- Josefinské reformy 12
- Protijosefinská opozice 14
- Zemský sněm usiluje o udržení feudálních privilegií 16
- Politický program zemského patriotismu 18
- Problém církevních restitucí 22
- Městský stav požaduje rozšíření svých práv 23
- Pro srovnání: uherská stavoská opozice 25
- Čeština - viděna očima vládnoucích 26
- Ve stínu Velké revoluce: první desetiletí válek 29
- Rodí se systém dozoru a útisku 32

2. Prostý člověk tváří v tvář reformě, revoluci a reakci 35

- Reformy Josefa II. - v perspektivě „zdola“ 36
- Velká podívaná pro lid 39
- Ve víru ohlasů Velké revoluce 42
- Škola jako nová součást každodennosti 46
- Individuální prožitek: zkušenost venkovského studenta 51
- Skupinový prožitek: studentská legie 1800 52

3. Místo Čechů v Čechách 54

- Češi jako etnická skupina v německém státě? 54
- Český lid bez vlastního sebevědomí? 58
- První generace vlastenců: mezi etnickou a zemskou identitou 62
- Hledání spisovného jazyka 66
- Čeština v tiscích pro lid 69
- Osobitá podoba komunikace: české divadlo 72
- Od minulosti země k dějinám Čechů 75
- Kde zůstala Morava? 78

II. NOVÉ JISTOTY V DOBĚ ÚPADKU: VLAST A NÁROD

1. Viděno v perspektivě vládnoucích 82

- Od josefinismu k despotismu 82
- Cesta ke Slavkovu 89
- Za všechno se platí... 92.
- Za vlast a za císaře 93
- Dobrá výchova poddaných jako všelék 99
- Příprava elit: obroda gymnázií 100

- Studium filosofie a teologie 103
 Dějepisné vyučování a jeho nové úkoly 107
 Cesta ke katastrofě: státní bankrot 109
 Stav království po státním bankrotu 111
 Nezasloužené vítězství 114
- 2. Lid prožívá slávu a bídu monarchie 116**
 Daně, bída, drahota 116
 Také Pražané strádali, ale ne všichni 118
 Když bankocetle přestaly platit 121
 Jak lidé vnímali válku a politiku? 122
 Lidový ohlas na zeměbranu a vlasteneckou agitaci 125
 Císař v Čechách 129
- 3. Vlastenectví v zájmu lidu, státu, či národa? 132**
 Místo češtiny v úřadech a na školách 132
 Čeština v bohosloveckých seminářích 135
 Jak učinit češtinu moderním literárním jazykem 137
 Rodí se české historické vědomí 141
 Nová legitimita češtiny: v zájmu českého lidu 144
 Potřeba spojit síly: projekt „České společnosti“ 147
 Kdo vlastně byli „čeští vlastenci“? 150
 Německý vliv: inspirace, ale nikoli hrozba 155
 Polemika proti Bohemariovi: počátek národní agitace 158
 Slovanská myšlenka v teorii a v praxi 161
 Dvě tváře vlastenectví: oslava dynastie, nebo národa? 165

III. ČECHY SE STÁVAJÍ VLASTÍ ČESKÉHO NÁRODA

- 1. Ve znamení Svaté aliance 171**
 Tváří v tvář německému národnímu hnutí 172
 Život ve stínu policejního dohledu 175
 Zápas o katolickou obrodu: proces s Bolzanem a Feslem 178
 Školy: jaké a pro koho? 181
 Místo češtiny na školách: přinesl rok 1816 obrat? 184
 Zápas o českou hlavní školu v Praze 187
- 2. Národní hnutí nastupuje 192**
 Oživení národního ducha 192
 Barokní vlastenectví, nebo církevní zájmy? 194
 Alternativní projekt dvojjazyčného národa: Bernard Bolzano 197
 Jungmann a bolzanovci 201
 Národ se udržuje jazykem 202
 Zápas o kodifikaci jazyka aneb „iota“ kontra „ypsilon“ 205
 Školy potřebují učebnice češtiny 206
 Slepá ulička národního hnutí: Jan Nejedlý 208

Hledání cesty k lidu i k sobě navzájem: časopisy	211
Sdružování „zdola“: čtenářské spolky a ochotnické divadlo	213
Historie jako základní argument existence národa	216
Český lid předmětem obdivu a zdrojem hodnot	221
Sdružování „shora“: muzeum vlastenecké, či národní?	224
Stabilní organizační základna: Matice česká	230

IV. SLOVA, LIDÉ, POMĚRY

Kam vlastně patříme?	236
Nové pojmy a staré obsahy: svoboda a rovnost	237
Staré pojmy a nové obsahy: národ, vlast, vlastenec	239
Opěrné pilíře moderního národa	244
Protiněmecká nenávisť jako národotvorný faktor?	246
Slovanství: falešný mýtus, neúspěšná identita	248
Ve stínu policejní kontroly: obranné strategie	250
Zápas s cenzurním dohledem	251
Spor o češství české šlechty	253
Rolnictvo jako základ národa	255
Národní hnutí jako vzpoura opovrhovaných?	257
Cesta vzhůru je pro Čechy uzavřena	259
Místo Čechů mezi evropskými národy	261

Závěr 265

Výběr literatury 274

Na přebalu, předsádkách a na stranách 17, 31, 37, 119 jsou použity kolorované mědirytiny bratří Hegerů.

Reprodukce v obrazové příloze i v textu byly pořízeny ze sbírek Muzea hlavního města Prahy a Historického oddělení Národního muzea.